

BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ (BES)

Altın ve altına dayalı sermaye piyasası araçlarının getirilerinden faydalanmayı amaçlayan altın fonu içerisinde herhangi bir şekilde faiz getirili enstrüman barındırmaz.

Bireysel Emeklilik Sistemi (BES), kişilerin aktif çalışma yaşamları süresince yaptıkları tasarrufları uzun vadeli yatırıma yönlendirerek emeklilik dönemlerinde yaşam standartlarını koruyabilecekleri bir gelir elde etmelerini sağlayan özel emeklilik sistemidir.

BES bireylerin emekliliğe yönelik tasarruflarının yatırıma yönlendirilmesi ile emeklilik dönemlerinde ek bir gelir sağlayarak refah düzeyini yükseltmeyi, aynı zamanda ülke ekonomisine uzun vadeli kaynak yaratmayı, dolayısı ile ekonomik kalkınmaya katkıda bulunmayı hedefleyen bir sistem.

Dünyanın birçok yerinde yaygın olan bu sistem ülkemizde 2003 yılından beri devrede. Yani yaklaşık 16 yıllık bir geçmişi var.

Çalışanların hayalini kurduğu emeklilik maaşını veren Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) zarar eden bir kurum. Yaygın olan görüş, ülkemizde genç nüfusun çok olduğu ve bu gençlerin çalışıp pirim üretecekleri, dolayısı ile SGK'nın kâr edeceği şeklindedir. Bu yaygın görüşün doğru olduğunu söylemek pek mümkün değil, çünkü Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre ülkemizde genç işsizlik oranı %26.1. Devlet emekli maaşlarını para basarak ödüyor ve bu da doğal olarak enflasyon üretiyor.

BES kendi birikimlerini değerlendirmekte zorlanan

veya her ay düzenli bir şekilde bir kenara para koyamayan insanlar için güzel bir alternatif. Her yıl enflasyon üreten ve bu ürettiği enflasyona karşı yine her yıl eriyen emekli maaşlarına ideal bir takviye.

BES'in bir diğer avantajı ise %25'lik devlet katkısı. Bu uygulama sayesinde, sisteme yatırılan her katkı payının %25'i kadar ek bir tutar, sözleşmeye bağlı devlet katkısı hesabında biriktiriliyor. Yani yatırılan her 100 TL katkı payı için devlet de katılımcı alt hesabına 25 TL katkı payı yatırıyor. Üstelik 2019 yılı içinde maksimum 7.675 TL'ye kadar devlet katkısı alma imkânı bulunmakta.

BES fonları ise oldukça geniş bir yelpazede değerlendiriliyor. Altın fonları ve döviz endeksli fonlar gibi faizsiz yatırım seçeneklerinin olması çok büyük bir fırsat.

Katılımcıların sistemden son dönemde en büyük şikayeti ise fonlarda enflasyona karşı bir değer kaybının söz konusu olması. Burada katılımcıların kârdığı nokta ise sadece BES'deki fonlar değil, TL yatırımları, uzun süredir enflasyon altında getiri sağlıyor. Bunun sonucu olarak da halkta döviz yatırımına doğru bir yönelim olduğunu ve bankacılık sistemindeki toplam mevduatın yarısından fazlasının döviz tevdiat hesaplarından oluştuğunu izleyebiliyoruz.

Peki, bankacılık sisteminde kendi döviz tevdiat he-

saplarıyla enflasyona karşı koruma altına alabilen katılımcılar, neden BES'de de döviz endeksli fonlara yatırım yaparak kendilerini korumaya almıyor? Bunun en önemli nedeni, katılımcıların sistemi tanımiyor olması ve sistemde böyle bir alternatiflerinin olduğunu bilmemeleri. Ayrıca, BES mevduat faizi almak yerine helal yöntemler ile döviz endeksli faizsiz fonlar ile birikimleri değerlendirmenin yöntemlerinden birisi.

Bildiğimiz gibi bankalardaki mevduatların 100 Bin TL'ye kadar olan kısmı devlet garantisi altında. Yani birikimlerini bankada tutan bir müdiinin bankanın batması durumunda hesabındaki mevduatının 100 Bin TL'ye kadar olan kısmı güvence altında. Bireysel emeklilik sisteminde olan birikim ise banka batarsa dahi güvence altındadır. İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş. (Takasbank) yaptıkları sözleşmeler kapsamında saklama ve takas hizmeti sunmakta ve birikimler burada toplanmaktadır. Bu sayede Takasbank ile anlaşmalı olan başka bir bankayla bireysel emeklilik sistemine devam etmek mümkün. Dolayısıyla banka batarsa dahi bireysel emeklilik sistemindeki birikim korunuyor.

BES'in bir diğer avantajı ise katılımcısının konjoktüre göre müşterisi olduğu şirketin farklı fonları arasında geçiş yapabiliyor olması. Örneğin bir altın fonu yatırımcısı gelecek dönemde döviz kurlarının iyi bir performans sağlayacağını düşünüyor ise altın fonundan döviz fonuna geçiş yapabiliyor. Hatta yatırımcı müşterisi olduğu şirketin performansından memnun değil

ise farklı bir şirkete tasarruflarını aktarabiliyor. Eldeki verilere göre, sistemdeki katılımcıların yüzde 90'ı sisteme girerken ilk defa yaptığı fon dağılımı ile katkı ödemeye devam ediyor. Deneyimli olan katılımcılar ise sistemi aktif olarak kullanıyor ve uygun zamanlarda uygun fon dağılımları yaparak gelirini artırabiliyor. Bu durumun sebebinin katılımcıların fon dağılımı konusunda alternatiflerini bilmediği ve bu konuda bilgilendirilmediği olduğunu düşünüyorum.

Bu katılımcılara sunulan fonların içeriği hakkında bilgi verilmesi gerekli. Bu aşamada katılımcıya seçimleri dışındaki fonlar hakkında bilgi verilmeli. Ara dönemlerde katılımcıya piyasaların gelecekteki yönü konusunda bilgi notu gönderilebilir. Bu tür hizmetler verilebilecek yatırımcının sistemde kalış süresini artırabilir. Nitekim unutulmaması gereken önemli bilgi BES'in uzun vadeli bir yatırım olduğudur. Ancak bu bilgilendirmelerin katılımcının bilgi seviyelerine uygun bir şekilde yapılması gerekiyor.

Örneğin, altın normalde herhangi bir getiri sunmaz. Ancak fiyatının dolar bazında uluslararası piyasalarda belirlenmesi nedeniyle hem döviz yatırımı sağlar hem de fiyat dalgalanmaları nedeniyle sermaye kazancı. Altın ve altına dayalı sermaye piyasası araçlarının getirilerinden faydalanmayı amaçlayan altın fonu içerisinde herhangi bir şekilde faiz getirili enstrüman barındırmaz. Ancak ulusal ve uluslararası borsalarda işlem gören altın ile altına dayalı sermaye piyasası araçlarına

yatırım yapmakta olup, bundan dolayı kur riski taşı-
maktadır. Örnek olarak seçtiğim bir altın fonu 5 yıllık
vadede %138.4'lük bir getiri sağlamış. Aynı dönemde
dolar %149 ve vadeli mevduat %70 getiri sağlarken
enflasyon ise %74.9 olarak gerçekleşmiş. Görüldü-
ğü gibi birikimlerini böyle bir fonda değerlendirmeyi
tercih etmiş bir katılımcı mevduatın ve enflasyonun
oldukça üzerinde bir gelir elde ederken bu cazip geti-
riyi faizsiz bir şekilde elde etmiş olmanın huzuru içinde
yaşamını sürdürmektedir.

Son olarak, ülkelere göre yüzdesel olarak BES fonla-
rının birikimleri hangi varlıklarda değerlendirdiklerini
gösteren bir tabloyu paylaşmak istiyorum. Tablodan
görüldüğü üzere fon yöneticileri birikimleri ağırlıklı

olarak borçlanma araçlarında değerlendiriyorlar. Bu
fonların hisse senetleri ve/veya gayrimenkul alan-
larında değerlendirilmesinin hem ülke ekonomisine
katkı sağlayacağı hem de bu alanlarda belirli bir den-
ge oluşturacakları kaçınılmaz bir gerçektir. Türk insanı
olarak bir taraftan tasarruf yaparken diğer taraftan
ülke ekonomimizi güçlendirmekle mükellefiz. Birikim-
lerimizi faizsiz bir şekilde değerlendirirken kendi ge-
leceğimiz için ve ülkemizin geleceği için olumlu yönde
katkı yapabilmeyi yöntemlerinden birisi de BES fon-
larıdır. Birikimlerimizi banka mevduatları ve borçlanma
araçları dışında değerlendirmeye özen göstermeliyiz.
BES fonları, Gayrimenkul Fonları ve Girişim Sermayesi
Fonları ne kadar büyürse o kadar istikrarlı bir ülkede
yaşayacağımızı unutmamalıyım.

	Hisse Senetleri	Borçlanma Araçları	Gayrimenkul	Likit Araçlar	Yatırım Fonları	Diğer Yatırım Araçları
Polonya	82,8	9,7	-	7,3	0,1	0,1
Avustralya	51,1	10,7	7,2	16,7	-	14,4
Finlandiya	37,1	33,3	10,3	2,6	-	16,8
Avusturya	33,4	46,4	3,6	8,9	-	7,6
İrlanda	32,7	42,2	-	3,4	-	21,6
ABD	31,2	25,0	0,7	2,8	32,7	7,6
Kanada	22,7	23,6	6,3	3,7	37,8	5,8
Danimarka	21,9	32,8	0,5	1,0	8,0	35,8
İzlanda	15,8	54,3	-	7,5	18,3	4,1
İsveç	15,3	18,2	1,1	1,0	62,2	2,1
Norveç	14,8	42,0	2,7	2,2	36,4	1,9
İngiltere	13,7	25,7	2,2	1,9	27,0	29,5
İtalya	13,5	43,4	1,5	5,1	11,1	25,4
Türkiye	11,9	54,1	-	24,5	-	9,6
İspanya	11,1	50,6	0,1	12,4	17,8	7,9
Meksika	10,3	75,0	-	0,9	13,7	0,0
Japonya	9,5	32,3	-	7,5	-	50,8
Belçika	9,1	13,1	0,5	3,2	71,5	2,6
İsviçre	8,8	17,7	8,8	4,4	56,3	4,0
Şili	8,0	54,1	-	0,3	37,6	0,1
Macaristan	7,6	60,7	-	4,2	25,7	1,9
Yunanistan	7,4	61,5	-	4,5	24,6	2,0
Portekiz	7,3	46,6	7,7	7,3	28,0	3,1
Estonya	2,7	18,4	-	23,3	55,3	0,3
Çek Cumhuriyeti	0,4	88,0	0,5	8,1	2,2	0,9
Almanya	0,2	47,3	2,8	1,5	44,6	3,6

Kaynak: OECD Global Pension Statistics, www.oecd.org, kaynağından derlenmiştir, (21.05.2018)

Sistemin pratikte böyle işlediğini gör-
dükten sonra bu işleyişin ne derecede
İslami ilkelere, fıkha uygun bir yapıda ol-
duğu sorusuna cevap bulmaya çalışalım.

Mevzuat gereği işçiler ve memurlar bu
sistemin içine dahil ediliyorlar ancak
bir kısmı faiz hassasiyetinden dolayı
sistemden ayrılıyorlar ya da ayrılmayı
düşünüyorlar. Sistemden ayrılan veya
ayrılmayı düşünen insanların büyük bir
kısmı sistemin faizsiz çalıştığına emin
olsalar böyle davranmazlar.

Mevcut BES fonlarının bir kısmı hisse
senetleri ağırlıklı fonlarda değeri-
lendiriliyor. Bu tür bir hisse fonunda birikim-
lerin azami %80'i hisse senetlerinde,
geri kalan %20'si ise bono, tahvil, kira
sertifikası, katılım hesapları, altın ve/
veya dövizde değerlendiriliyor.

Hisse senedi piyasaları aslında gerçek
ortaklığa bağlı işleyen piyasalar ancak
ilgili şirketlerin zeminleri önemli. Faizli
ve/veya gayrimişru faaliyet gösteren
sektörlere yatırım yapmak caiz değil.
Bu bağlamda katılım endeksi olarak

adlandırılan endekse dahil olan şirketler bile sorgulanmaya muhtaç.

Bono ve tahvilin faizli olduğu zaten malum.

Mevcut yerli ve yabancı kira sertifikalarının tümü yine faizli olarak değerlendiriliyor.

Katılım hesapları 18 Ekim 2018'e kadar kısmen meşru olarak değerlendiriliyordu. Ancak bu tarihte çıkan yatırım vekâletine dayalı katılım hesapları yönetmeliği ile bu imkân kalmadı.

Döviz ve altın ise reel olmak kaydı ile (örneğin İstanbul Altın Borsası'ndan alınabilir) caiz olarak değerlendiriliyor.

Dolayısı ile BES teorik olarak altyapısı ve mevzuatı ile

güzel ancak pratikte değerlendirirken %100 İslam'a uygundur diyebileceğimiz fon yok.

Ancak umutsuz olmamak gerek. Sıkıntıları ortadan kaldırmanın yöntemleri var. Gerekli değişiklikler yapılarak Girişim Sermayesi Yatırım Fonları, Gayrimenkul Fonları, Kira Sertifikaları ve BES fonları, ülke ekonomimiz ile bireysel ekonomimiz için çok uygun birer sistem haline getirilebilir.

BES'te devletin katkı payını faiz olarak değerlendirmek mümkün değil. Çünkü ortada bir borç ilişkisi yok. Ancak bu %25'lik devlet katkısının değerlendirilmesinde faizli enstrümanlar kullanılıyor ki sıkıntı burada.

Özetle BES teorisi doğru kurgulanmış ancak pratikte çözülmesi gereken sorunları olan bir sistem.